

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ І НАУЦІ

А.Я. Сохнич

Львівський національний аграрний університет

Проведений аналіз та дана оцінка інтеграції України в Європейську систему. Деякі основні шляхи цього процесу визначаються в майбутній перспективі. Реформи в освіті, які починають виконуватись в наш час, в різних країнах обумовлюють об'єктивні вимоги поліпшення економіки, науки, техніки.

Ключові слова: освітня політика, наука, Болонський процес, європейська інтеграція, ринкові механізми, кадрове забезпечення, інформаційні технології, акредитація вищих навчальних закладів.

Вступ. За роки незалежності Україна на жаль не змогла подолати соціально-економічну кризу, яка проявляється в системі вищої освіти. Реформи в цій сфері настільки поверхові і не скоординовані, що не вирішують нагальні проблеми, зокрема, зниження якості освіти, розрив інформаційних зв'язків, девальвація статусу викладацької та наукової діяльності, залишковий принцип фінансування, відсталість матеріально-технічної бази вищої школи, неадекватні пенсійне забезпечення і соціальний захист викладачів і студентів, втрата викладацьких кадрів.

Аналіз досліджень і публікацій. Підписання міністрами освіти Болонської декларації про створення єдиного європейського освітнього й наукового простору й започаткувало Болонський процес [1-4, 6, 10]. Важливо зазначити, що тільки 7 відсотків вітчизняних вузів відповідають критеріям Європейської мережі забезпечення якості освіти.

Результати досліджень. У зв'язку з кардинальними демократичними реформами, які охопили всі сфери життя суспільства, назріла необхідність перейти до наступного етапу розвитку системи вищої освіти, який передбачає різні за глибиною реформи її складових. Необхідна більша орієнтація на вимоги ринку та інтеграцію у світовий освітнянський простір.

Розбудова національної освіти в Україні [1-7] повинна базуватися на методологічних засадах, які відповідають новому світогляду щодо її завдань і функцій в сучасному суспільстві. Домінантою сучасного освітнього процесу має стати його творча функція, яка віддає перевагу формуванню творчої особистості [9; 11-14].

Слід зазначити, що на найближчий період у сфері освіти визначилися такі важливі стратегічні задачі:

- забезпечення доступності та якості освіти;
- зміцнення навчально-методичної і матеріально-технічної бази освітніх закладів;
- досягнення економічної ефективності і фінансової стійкості діяльності системи освіти.

Першочерговими завданнями, які можна віднести до цього, є такі:

- забезпечення стабільності та оптимізація фінансування й управління у сфері освіти з врахуванням сучасних технологій, своєчасної та адекватної оплати праці;
- систематичне поновлення професійної освіти з врахуванням змін в економіці, науці тощо;
- досягнення ефективності і високої якості діяльності освітніх закладів;
- пріоритетна підтримка працівників системи освіти, підвищення їх престижу і соціального статусу;
- підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних вирішувати професійні завдання в умовах інформатизації суспільства і впровадження нових наукомістких технологій;
- формування сучасного світорозуміння і наукового світогляду.

Приєднанню України до Болонської декларації та інтеграції вищої освіти України [5, 10] у Європейську систему немає альтернативи. Вхідження у Болонський простір є для українського суспільства важливим і необхідним через потребу вирішити проблеми визнання українських дипломів за кордоном, підвищення ефективності та якості освіти і відповідно конкурентоспроможності українських вузів та їхніх випускників на європейському й світовому ринку праці. Важливим є те, що Болонський процес вийшов за межі Європейського Союзу (ЄС) та Європи і стає частиною процесу глобалізації вищої освіти та глобального ринку праці. Приєднання до Болонського процесу сприятиме утвердженню принципу автономії в університетській освіті України, послабленню, а в перспективі зникненню жорсткого адміністративного та фінансового контролю з боку державних органів за функціонуванням університетів, ефективному залученню та використанню власних ресурсів у навчальному процесі, організації стажування та обмінів для студентів і викладачів. У внутрішньосуспільних процесах ці зміни сприятимуть розвитку громадянського суспільства, формуванню громадянської культури та відповідальності, поглибленню демократичних трансформацій. Успішні кроки України у цій сфері співробітництва та інтеграції з ЄС позитивно вплинуть на прискорення процесів співробітництва в інших сферах, сприятимуть зміні ставлення ЄС до України, подоланню існуючих стереотипів. Отже, вхідження України у Європейський простір вищої освіти є одним із важливих чинників у реалізації визначеного стратегічного напрямку інтеграції України до ЄС.

Одночасно невизначеність перспектив і принципів взаємовідносин України та ЄС є одним з об'єктивних обмежень інтеграції української системи вищої освіти у Європейський простір.

Щоб досягти конкретних результатів у сфері інтеграції у Болонський простір, Україна повинна виконати низку вимог та умов, зокрема: впровадження сучасних стандартів викладання та оцінки знань студентів (кредитно-модульна система), широке використання Інтернету в навчальному процесі: впровадження дистанційного навчання, організація обміну студентами на етапі навчання між університетами різних європейських країн. Запровадження європейської кредитної системи сприятиме не лише підвищенню якості знань і вмінь студентів, але й прозорості української вищої освіти за кордоном, допоможе студентам і фахівцям, які отримали диплом про вищу освіту в Україні, працювати, продовжувати навчання та здійснювати дослідження в Європі, зробить українську вищу освіту привабливішою для іноземних студентів із країн Азії, Африки, Латинської Америки та ін.

Забезпечення якісного рівня вищої освіти є одним із головних завдань, невід'ємних від соціальної сфери. Якість освіти значною мірою регулюється стандартами вищої освіти [7].

При розробці стандартів враховуються процеси створення єдиного освітнього простору в Європі. Рекомендації щодо нормативних вимог визначаються згідно із Лісабонською конвенцією і Болонською декларацією.

Розвиток сучасного суспільства багато в чому визначається його інтелектуальним потенціалом, а в його структурі наука займає особливе місце. Саме вища освіта виконує функцію підготовки наукових кадрів.

Вважається, що в сучасних умовах освіта і підготовка кадрів відіграють вирішальну роль у досягненні стратегічних цілей Євросоюзу. У середньому країни ЄС витрачають на освіту і підготовку кадрів 5% ВВП. Ця цифра близька до тієї, яка характеризує витрати на аналогічні цілі в США, і перевищує рівень, досягнутий в Японії – 3,5% від ВВП. Але якщо середній показник частки приватних інвестицій в освіті ЄС в 2000 р. склав 0,2% від ВВП, то в Японії він був 0,6%, а в США – 1,2% від ВВП. Основна причина нестачі фінансів: низька участь компаній та приватних осіб в інвестуванні в освіту і дослідження в країнах Європи. Також очевидне відставання і в галузі науки. Країни ЄС виділяють щорічно на проведення досліджень і розробок 1,9% свого ВВП, в

той час як США – 2,7%, Японія – 2,9%. У приватному бізнесі США працює 83% дослідників країни, в Японії – 66%, а в ЄС – не більше 50%. На слабкий взаємозв'язок освіти і дослідницької діяльності в Європі вказують дані опитувань європейських компаній. Тільки 5% із них відзначили інформацію, яку одержують від вищих освітніх закладів, як важливу для своєї діяльності. В останні роки в ЄС досягнуто прозоре розуміння того факту, що уряди без участі бізнесу і громадян не в змозі забезпечити адекватні умови глобальній конкуренції фінансування всіх видів освіти і підготовки кадрів. Визначені конкретні цифри: в освіті показник частки витрат у ВВП повинен до 2010 р. досягти спів порівнянного зі США рівня, а в дослідженнях і наукових розробках скласти 3% ВВП.

Співробітництво Європейського Союзу з Новими Незалежними Державами (ННД) в галузі науки і технологій відбувається в різних тематичних програмах і темах, таких як TACIS, COST і EUREKA INTAS тощо. Ці міжнародні програми допускають міжнародне співробітництво, орієнтовані на дослідження, важливі для конкретних країн, які не є членами ЄС, або регіонів, і підтримують наукову й технологічну співпрацю на міжнародному рівні. Вони також сприяють підвищенню світового авторитету європейської науки і проведенню зовнішньої політики Співтовариства. Вони задумані так, щоб допомогти європейським дослідним центрам і компаніям одержати доступ до міжнародного наукового знання і підвищити можливості для навчання дослідників. Для цього необхідна тісніша координація з іншими програмами Співтовариства або європейськими ініціативами, які спрямовані на міжнародну науково-технічну співпрацю.

Загалом, можна зазначити, що науково-технічний прогрес на сучасному етапі розвитку світової цивілізації вимагає таких зусиль, що жодна, навіть найбільш благополучна і багата країна не в змозі самостійно рухатись по всьому фронту досліджень [9].

В сучасних умовах благополуччя фундаментальної і прикладної науки, як і успішний національний науково-технічний розвиток в цілому, неможливі без зацікавленої та ефективної підтримки з боку держави. На жаль, у нашій країні, в останні роки наука виявилась однією з тих сфер, для якої наслідки переходу до ринкових відносин мають найбільш деструктивний характер.

Стан і перспективи розвитку науки у вищих освітніх закладах в даний час можна охарактеризувати таким чином, що потенціал цього сектора науки значно вищий, ніж це прийнято вважати.

Важливим аспектом європейської інтеграції України є співпраця в інформаційній сфері. Сучасна освіта неможлива без функціонування системи дистанційного навчання [8], мережі електронних бібліотек, впровадження інформаційних технологій у сферу наукових досліджень і навчання. Це спеціалізована науково-освітня комп'ютерна мережа, яку розглядають як базову для створення українського інформаційного науково-освітнього порталу, що включає названі компоненти.

Інтеграція України в Європейській інформаційній сфері [10; 12; 13] значною мірою пов'язана зі співпрацею з міжнародними організаціями, національними науково-освітніми мережами: URAN – в Україні, DFN – у Німеччині, Surfnet – у Голландії, Renater – у Франції, Janet – у Великій Британії, AConet – в Австрії та ін., а також інтеграцією з трансєвропейською мережею GEANT.

Ефективною сферою інтеграції на рівні університетів є об'єднання електронних ресурсів науково-технічних бібліотек. В Україні ресурси мережі електронних бібліотек охоплюють ресурси наукових бібліотек університетів, бібліотек Національної академії наук, публічних бібліотек, бібліотек центрів дистанційного навчання.

Мережа електронних бібліотек інтегрує бібліотечні ресурси у сфері науки та освіти. Система побудована на єдиних організаційних, програмно-апаратних і технічних платформах. Крім того, завданням регіональних центрів URAN є інтеграція ресурсів

електронних бібліотек для створення єдиної національної мережі з потужними довідково-інформаційними системами.

Висновки

Від вирішення вище перелічених задач залежить не тільки якість української нації. Проблема полягає в тому, щоб добитися стійкого розвитку країни і суспільства. А цього не можна зробити без розвитку науково-технічного і кадрового потенціалів, в якому найважливішу роль відіграють наука вищих освітніх закладів і освіта, їх інтеграція у світове співтовариство. Вирішення проблем у вищій освіті вимагає створення принципово нової системи освіти, спроможної до широкого саморегулювання і самооновлення. Національна освіта повинна йти по шляхом збереження кращих традицій і стандартів класичної вищої школи. Не просто адаптація системи вищої освіти до змін, а формування цих змін і є метою освіти. Тільки так можна забезпечити розвиток вищої освіти як найбільш інтелектуально місткого сектора соціально-економічної сфери.

Література

1. Андрущенко В. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу.// Вища освіта України.- 2004.- №1.- С.5-9
2. Болонський процес: Статті // Освіта. - 2004. - № 19. - С.2.
3. Денисенко В. У рамках Болонського процесу // Освіта. - 2004. - № 20. - С.8.
4. Журавський В. Проблеми модернізації освіти України в контексті Болонського процесу // Освіта України. - 2004. - № 16. - С. 1-2.
5. Іванчук М.Г. Інтеграція - провідна тенденція сучасного наукового пізнання //Педагогіка і психологія . - 2003. - № 3-4. - С.62-71.
6. Корольов Б. Болонський процес в дії // Освіта. - 2004. - № 26. - С.2.
7. Півняк Г., Салов В. Стандарти вищої освіти у контексті Болонської декларації // Освіта України. -2004. - № 42-43. -С. 6.
8. Підвисоцький Р. Високі технології – дистанційно: Болонський процес //Демократична Україна. - 2004. - № 39. - С. 6.
9. Сікорський П. Якість вищої освіти - основна вимога Болонського процесу // Освіта. - 2004. - № 19. - С.3.
10. Сохнич А.Я., Боярчук В.М. Болонський процес: шляхом Європейської інтеграції //Інтеграція вищої аграрної школи в загальноєвропейську систему вищої освіти: проблеми і перспективи: Матеріали науково-методичної конференції. - Львів: ЛДАУ, 2004.- С.136-139.
11. Сохнич А.Я. Інтеграція вищої школи в Європейську систему//Інтеграція вищої аграрної школи в загальноєвропейську систему вищої освіти: проблеми і перспективи: Матеріали науково-методичної конференції. - Львів: ЛДАУ, 2004.- С.148-151.
12. Сохнич А.Я., Медиковський М.О. Сучасні інформаційні технології в агропромисловому комплексі: Навч. посібник.- Ч.І.- Львів: Львів. держ. агроуніверситет, 1999.- 141с.
13. Сохнич А.Я. Підготовка фахівців агропромислового комплексу з використанням сучасних інформаційних технологій //Шляхи та проблеми входження України в світовий освітній простір: Зб. доп. міжнар. наук.-метод. конференції.- Т.2.- Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 1999.- С. 186-190.
14. Сохнич А.Я., Сохнич В.Я. Гармонізація наукових та духовних аспектів людського розвитку. – Львів: НВФ „Українські технології”, 2004.- 56 с.

Анотація

А.Я. Сохнич. Интеграционные процессы в образовании и науке.

Проведен анализ и дана оценка интеграции Украины в Европейскую систему. Некоторые основные пути этого процесса определяются в будущей перспективе. Реформы в образовании,

которые начинают выполняться в наши дни, в разных странах, обуславливают объективные требования улучшения экономики, науки и технологии.

Ключевые слова: образовательная политика, наука, Болонский процесс, европейская интеграция, рыночные механизмы, кадровое обеспечение, информационные технологии, аккредитация высших учебных заведений.

Summary

*A. Ja. Sohnych. **Integration processes in education and science.***

The analysis of integration of Ukraine to the European Educational Area is conducted and the evaluation of it is given. Some basic ways of this process are determined for the future perspectives. The reforms in education, which are being carried out nowadays in different countries are stipulated by objective requirements of the development of economics, science and technology.

Key words: educational policy, science, Bolon process, European integration, market mechanisms, securing provision, information technologies, accreditation of high educational establishments.